

МОНІТОРИНГ МІГРАЦІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ – ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕМПІРИКИ ВПЛИВУ НА ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ*

©2021 МУЛЬСКА О. П.

УДК 314.745:314.012

JEL: A14; F22; J60

Мульська О. П. Моніторинг міграційної мобільності – інформаційно-аналітичне забезпечення емпірики впливу на людський потенціал

Наявне в Україні інформаційно-аналітичне забезпечення емпірики міграційної мобільності, ефективності реалізації державної політики управління міграційними процесами не повністю сформоване, а наявне є неякісним; до того ж, відсутній методичний алгоритм реалізації міграційного моніторингу. Усунення цього недоліку потребує розробки нової моделі моніторингу міграційної мобільності, в основі якого має бути покладено трирівневий облік міграційних процесів (національний, регіональний і місцевий), з урахуванням особливостей перебігу міграційних процесів і структурних характеристик зовнішньої та внутрішньої міграції. Метою статті є вдосконалення системи моніторингу міграційної мобільності у проєкції соціально-економічного розвитку держави задля побудови інформаційно-аналітичного базису емпірики впливу на людський потенціал. У статті запропоновано модель системного моніторингу міграційної мобільності, аргументовано її інформаційно-аналітичне й інституційно-організаційне забезпечення. Моніторинг міграційної мобільності на основі системного підходу дає змогу: реалізувати трирівневий облік еміграційних, імміграційних потоків, процесів набуття та припинення громадянства, грошових переказів мігрантів (трансфертів); провести кластерування територій країни за критеріями диференційованого соціально-економічного розвитку та фінансовими дисбалансами; гарантувати гнучкий контролінг структурних змін міграційних процесів на основі побудови міграційного профілю і визначення потенціалу територій. Реалізація моніторингу міграційної мобільності дозволить моделювати інтенсивність зовнішньої міграції з урахуванням змін рівня соціально-економічного розвитку, визначати ефективність реалізації поточної державної політики управління міграційними процесами.

Ключові слова: мобільність, моніторинг, людський капітал, розвиток території, міграційні процеси, емпірика, рівні.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-38-43>

Рис.: 1. **Бібл.:** 15.

Мульська Ольга Петрівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

E-mail: oliuchka.mulska@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1666-3971>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3941185/olha-mulska/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57217156016>

UDC 314.745:314.012

JEL: A14; F22; J60

Mulska O. P. Monitoring the Migration Mobility – Information and Analytical Provision of the Empiricism of Impact on Human Potential

The information and analytical provision of migration mobility empiricism in Ukraine, the effectiveness of the implementation of the State policy of managing migration processes is not formed to the full extent, and the existing one is of poor quality; in addition, there is no methodological algorithm for the implementation of migration monitoring. The elimination of this shortcoming requires the development of a new model for monitoring migration mobility, which should be based on a three-level accounting of migration processes (national, regional and local), taking into account the peculiarities of the course of migration processes and the structural characteristics of both external and internal migration. The article is aimed at improving the system of monitoring migration mobility in the projection of socio-economic development of the State in order to build an information and analytical base of the empiricism of influence on human potential. The article proposes a model of systematic monitoring of migration mobility, its information-analytical and institutional-organizational provision is substantiated. Monitoring of migration mobility on the basis of a systematic approach allows to: implement three-level accounting of emigration, immigration flows, processes of acquisition and termination of citizenship, money transfers of migrants; cluster the country's territories according to the criteria of differentiated socio-economic development and financial imbalances; guarantee flexible control of structural changes in migration processes based on the construction of migration profile and determination of the potential of territories. The implementation of monitoring of migration mobility will allow to simulate the intensity of external migration, taking into account changes in the level of socio-economic development, to determine the effectiveness of the implementation of the current policy of managing migration processes on the part of the State.

Keywords: mobility, monitoring, human capital, territory development, migration processes, empiricism, levels.

Fig.: 1. **Bibl.:** 15.

Mulka Olha P. – PhD (Economics), Senior Research Fellow of the Department of Problems of Social and Humanitarian Development of Regions, Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine (4 Kozelnytska Str., Lviv, 79026, Ukraine)

E-mail: oliuchka.mulska@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1666-3971>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3941185/olha-mulska/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57217156016>

* Виконано в межах гранту НАНУ для дослідницьких груп «Міграційна мобільність молоді Карпатського регіону України: проблеми збереження та розвитку людського потенціалу» (номер державної реєстрації 0121U110514, 2021–2022 рр.).

Ефективність державної політики управління міграційними процесами залежить від повноти, надійності та компаративності даних, застосування яких позитивно впливає на процес прийняття рішень органів влади у сфері міграції. Проблема інформаційно-аналітичного й інституційно-організаційного забезпечення моніторингу міграційної мобільності в Україні залишається актуальною, особливо в період структурних реформ національної економіки. Насамперед, в Україні відсутні бази даних щодо основних структурно-динамічних характеристик і параметрів міграції, зокрема потенційних і реальних масштабів, міграційних векторів, соціально-демографічних характеристик мігрантів, а також обсягів грошових переказів трудових мігрантів у національну економіку інших трансфертів. Фрагментарність системи моніторингу міграційних потоків є викликом для формування та реалізації державної політики управління міграційними процесами, проведення наукових досліджень, розробки програм у сфері реєстрації, інтеграції й адаптації мігрантів, а також для оцінювання наслідків, ризиків і загроз для розвитку національної та регіональної економіки. Без повної та своєчасної інформації щодо міграції населення унеможливується оцінювання поточного попиту та пропозиції робочої сили на національному та регіональних ринках праці, а також знижується ефективність соціальних програм і державної політики управління міграційними процесами.

У науковому дискурсі проблеми формування та реалізації моніторингу міграційної мобільності, а також управління міграційними процесами на національному та регіональному рівнях висвітлені в працях Ю. Білана [1], Е. Лібанової [2; 4], О. Малиновської [3], О. Позняка [4], М. Романюка [5]. Проблематиці міграційного середовища, соціально-економічних причин трудової й освітньої міграції, ризиків інтенсифікації зовнішньої міграції населення для регіональної економіки присвячені публікації науковців Львівської школи регіоналістики [6–10].

Аспекти моніторингу міграційної мобільності комплексно досліджено в публікаціях [11–13] та ін. Погоджуючись із результатами досліджень [14; 15], варто наголосити, що міграційна мобільність впливає на людський потенціал і розвиток, має ефекти для соціально-економічного розвитку території. У процесі формування міграційних аспірацій основним драйвером є ситуація на ринку праці, кон'юнктура, структура, якісні характеристики сфери зайнятості, зокрема рівень оплати та умов праці, наявні професійно-кваліфікаційні та інші характеристики працівника, які можуть капіталізуватися у процесі зовнішньої міграції.

Мета статті полягає в удосконаленні системи моніторингу міграційної мобільності у проекції соціально-економічного розвитку держави задля побудови інформаційно-аналітичного базису емпірики впливу на людський потенціал.

В основу численних досліджень міграції населення та її соціально-економічних причинно-наслідкових зв'язків з економікою й управлінням розвитком національним господарством лежать сегментовані дані, джерелом яких є результати лонгitudного моніторингу трудової міграції, організованих за підтримки МОМ і МОП, а також модульні вибіркові обстеження міграції, проведені Державною службою статистики України. Однак соціологічні обстеження міграційних потоків в Україні переважно стосуються лише трудової міграції та причин її поширення, отже, поза увагою залишається проблема моніторингу освітньої й академічної міграції, міграції молоді та висококваліфікованих кадрів, а також міграційних намірів і установок (аспірацій).

Так, вибіркові соціологічні обстеження та нерівномірна статистика масштабів міграції населення України не можуть бути повною інформаційною базою для оцінювання міграційної ситуації в країні. Суттєвою прогалиною аналітичного забезпечення моніторингу міграційної активності населення України є відсутність перепису та національного реєстру населення. Наслідком цього є низька статистична значущість усіх демографічних індикаторів, які розраховуються територіальними органами державної статистики, що в підсумку веде до викривлення даних і показників національної статистики.

В Україні спостерігається неузгодженість національної та міжнародної статистичних баз даних щодо кількісно-якісних характеристик міграції, а також невідповідність вітчизняних понять у сфері міграції міжнародним стандартам. Україна робила спроби імплементувати в практику використання інформаційно-аналітичної системи управління міграційних процесів у проекції Єдиного державного демографічного реєстру. Однак рівень реалізації цього проекту залишився низьким, як і інтеграція даних між Єдиним державним демографічним реєстром і Державним реєстром актів цивільного стану громадян, а також іншими реєстрами. Недостатнім залишається рівень поширення і публікації даних у сфері міграції, а також результатів численних досліджень і мікроданих. Так, формування моніторингу міграційних потоків задля забезпечення надійних і комплексних даних щодо міграції з відповідним організаційно-інституційним забезпеченням є умовою Плану дій з лібералізації візового режиму, наданому Україні ЄС.

Облік і документування даних у сфері міграції з використанням інформаційних систем і сучасного програмного забезпечення вимагає узгоджених дій центральних, регіональних і місцевих органів влади. Таким чином, лонгitudні модульні обстеження домогосподарств на предмет міграційних аспірацій і соціально-економічної депривації територіальними органами Державної служби статистики України сприятимуть формуванню системи показників щодо рівня

готовності населення до зовнішньої міграції, причин трансформації негативних намірів на позитивні установки, а також рівнів соціальної вразливості груп населення, окремих категорій чи території загалом. Облік міграційних аспірацій і соціально-економічної депривації виступить підґрунтям побудови міграційного паспорта та профілю регіонів, що дозволить здійснювати компаративний аналіз потенційної міграції населення та виокремлювати території із критичними рівнями позитивних міграційних аспірацій. Примітно, що кластеризація територій за рівнями соціально-економічної депривації може бути ефективним інструментом формування проактивної політики мінімізації соціальної вразливості населення.

Обстеження домогосподарств і суб'єктів бізнесу щодо внутрішньої трудової міграції населення можуть бути інструментом забезпечення системності моніторингу внутрішніх міграційних процесів, які нині відсутні в Україні. Так, повноваженнями щодо проведення вибіркового обстеження суб'єктів бізнесу має бути наділена Державна служба України з питань праці, а щодо обстеження домогосподарств – ДМС України. Результати обстежень могли б виступити базисом для формування системи мікроданих щодо обсягів, рівня поширеності, географічної спрямованості внутрішньої трудової міграції населення, а також соціально-демографічних характеристик трудових мігрантів.

Система міграційних мікроданих і облік міграційних процесів на регіональному рівні є підґрунтям для формування регіональної міграційної політики, яка враховує особливості територій, особливо прикордонних, щодо розвитку соціально-економічного середовища, міграційних ризиків і загроз. Напрямами регіонального моніторингу міграційної мобільності є облік еміграційних та імміграційних процесів, набуття та припинення громадянства. Так, облік еміграційних процесів в Україні потребує суттєвого вдосконалення у частині як організації збору даних, інституційного забезпечення процесу документування, аналізу та поширення, так і використання сучасних програмних засобів та інформаційних систем. Отже, виникає необхідність реформування документообліку перетину кордону територіальних органів державної прикордонної служби України, зокрема облік еміграційних процесів за віком, статтю, причиною виїзду та професійно-кваліфікаційними характеристиками одночасно, а також міграційними намірами, країнами народження, поточного та попереднього проживання. Зазначена структуризація дозволить наповнити державний реєстр-емігрантів, сформувати регіональні бази даних у розрізі демографічних ознак, облікувати зовнішніх трудових і освітніх мігрантів, що в сукупності приведе до наповнення національної системи показників зовнішньої міграційної активності населення.

Варто зазначити, що інституційним суб'єктом забезпечення обліку еміграційних процесів має стати Міністерство цифрової трансформації України, основним завданням якого буде цифровізація процесів контролінгу у сфері міграції, інтеграція різних державних реєстрів з базою даних територіальних органів державної прикордонної служби, а також створення надійних каналів трансферу даних для використання у практичній діяльності органів влади, науковців та інших зацікавлених осіб. Державна служба статистики, як головний орган акумуляції даних у сфері міграції, має бути мостовим елементом забезпечення ведення дзеркальної статистики основних країн-реципієнтів людських ресурсів.

Облік імміграційних процесів на регіональному рівні територіальними органами державної прикордонної служби України в тісній співпраці та координації дій з ДМС сприятиме формуванню регіональних баз даних структурно-динамічних характеристик імміграції, що сприятиме забезпеченню комплексних даних національної статистичної бази у сфері зовнішньої міграції, у т. ч. трудових і освітніх іммігрантів.

Важливе значення для формування системи моніторингу міграційної мобільності в Україні як основи статистичного обліку міграції населення має збір і аналіз даних щодо набуття та припинення громадянства за віком, статтю та країною громадянства. В Україні облік і поширення даних щодо набуття та припинення громадянства є повноваженнями ДМС і Міністерства закордонних справ України. Однак Державна служба статистики України повинна також оперувати даними щодо зміни громадянства задля оцінки обсягів імміграції у складі населення країни. Інтеграція статистичних даних сприятиме доповненню національної бази даних у сфері міграції компонентною щодо статево-вікової структури та місця перебування осіб, які отримали або припинили громадянство України. Примітно, що така система дозволить облікувати й осіб без громадянства.

На національному рівні моніторинг міграційної мобільності як інструмент реалізації державної політики управління міграційними процесами передбачає два етапи, реалізація яких підвищує ефективність системи регулювання міграційними потоками у проєкції забезпечення розвитку національної економіки:

- 1) облік міграційних трансфертів за обсягами, географічною спрямованістю та цільовим спрямуванням;
- 2) моніторинг дисбалансів і диференціації соціально-економічного розвитку регіонів у проєкції впливу міграції на розвиток національної економіки.

Проектована система моніторингу міграційних процесів в Україні, її інформаційно-аналітичне та інституційно-організаційне забезпечення наведено на *рис. 1*.

Система кількісно-якісних характеристик

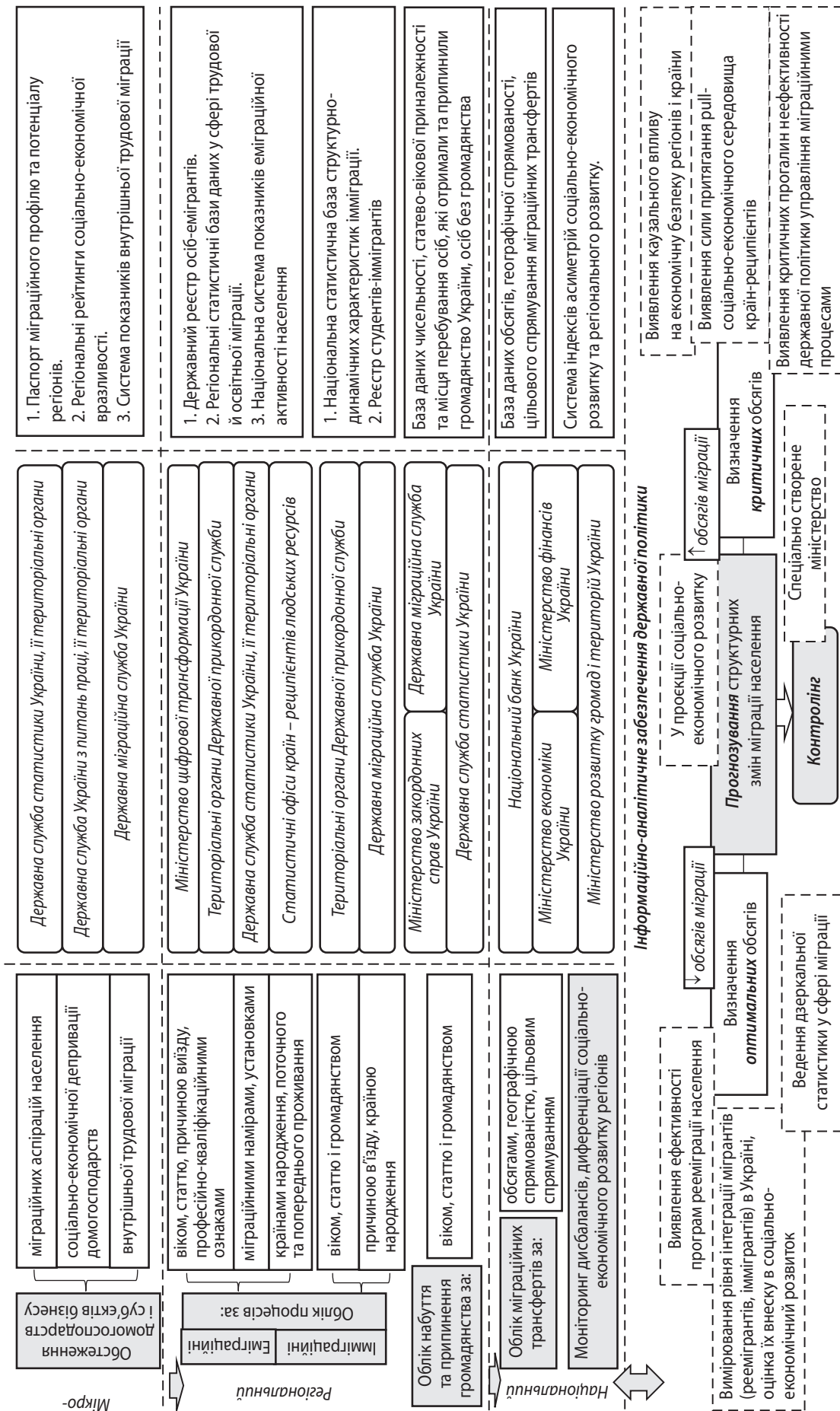

Рис. 1. Система моніторингу міграційної мобільності в Україні: інформаційно-аналітичне й інституційно-організаційне забезпечення

Джерело: авторська розробка.

ЕКОНОМІКА МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Примітно, що суттєвою прогалиною формування системи моніторингу міграційної мобільності в Україні є облік фінансових потоків мігрантів. Наявна статистика не відображає реальних обсягів міграційних трансфертів, а лише частково демонструє структуру та напрями використання грошових переказів мігрантів, оскільки значна частина грошової маси коштів мігрантів передається в Україну через неформальні канали. Таким чином, сучасні дослідження причинно-наслідкового зв'язку міграційних трансфертів і рівня життя населення, а також параметрів розвитку економічної системи мають статистичну похибку. Тому відповідальність за повний і достовірний облік масштабів фінансових потоків мігрантів має нести Національний банк України в координації з міністерствами фінансів і економіки країни.

Використання інтегрованих баз даних і нова методологія обчислення обсягів грошових переказів мігрантів дозволить відповідним органам центральної та регіональної влади оперувати реальними даними щодо обсягів і географічної спрямованості трансфертів, що приведе до ефективізації програм цільового спрямування міграційних переказів для забезпечення регіонального розвитку та національної економіки загалом.

Моніторинг міграційної мобільності в Україні у проєкції соціально-економічного розвитку вимагає високого рівня інформаційно-аналітичного забезпечення, в основі якого лежить прогнозування структурних змін міграції населення і контроль за виконанням операційних завдань. За умови, що потенційні масштаби міграції зростатимуть, виникає необхідність розрахунку критичних обсягів міграційних процесів у контексті економічної безпеки як регіонів, так і країни загалом, а також забезпечення розвитку соціально-економічного середовища. Виявлення каузального взаємозв'язку змін структурних характеристик міграції й економічної безпеки країни дозволить забезпечити високу ефективність і належний рівень керованості міграційних процесів у коротко- та довгострокових часових лагах. Результати аналізу причинно-наслідкового впливу, які дають також змогу визначати міграційні розриви в соціально-економічному розвитку територій, становлять базис для виявлення критичних прогалин неефективності системи державного управління міграційними процесами.

ВИСНОВКИ

За умови, що потенційні масштаби міграції гіпотетично можуть зменшуватися, виникає потреба у формуванні аналітичного супроводу щодо розрахунку оптимальних обсягів міграційних процесів, інформаційним забезпеченням чого має бути дзеркальна статистика щодо міграційної активності населення України найбільших за обсягами країн – реципієнтів людських ресурсів. Основними напрямками вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення

державної політики управління міграційними процесами є виявлення ефективності програм рееміграції, а також розробка нових, інноваційно орієнтованих методичних підходів до розрахунку рівня інтеграції мігрантів і оцінювання їхнього внеску в соціально-економічний розвиток країни.

Апробовані раніше численні моніторинги міграційної мобільності в поточній динаміці не враховували вплив соціально-економічного розвитку території та розвитку людського потенціалу. Виникає необхідність інтеграції окремих етапів наявних практик обліку міграційних потоків у системний моніторинг, в основі якого – розрахунок емпіричного показника потенційної міграції, який дозволить розрахувати вплив на людський потенціал та окремі складові соціально-економічного розвитку країни, що дасть змогу обґрунтувати пороговий рівень міграційного потенціалу з можливостями виявлення граничного впливу на розвиток соціальної сфери й економічної системи. Реалізація моніторингу міграційної мобільності дозволить моделювати інтенсивність зовнішньої міграції з урахуванням змін рівня соціально-економічного розвитку, визначати ефективність реалізації поточної державної політики управління міграційними процесами. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Bilan Y. Migration of the Ukrainian Population: Economic, Institutional and Sociocultural Factors. London : Ubiquity Press. 2017. 320 p.
2. Libanova E. Labour migration from Ukraine: key features, drivers and impact. *Economics & Sociology*. 2019. Vol. 12. No. 1. P. 313–328. DOI: 10.14254/2071-789X.2019/12-1/19
3. Малиновська О. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. Київ : НІСД, 2018. 472 с.
4. Лібанова Е. М., Позняк О. В. Зовнішня трудова міграція з України: вплив COVID-19. Демографія та соціальна економіка. 2020. № 4. С. 25–40. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2020.04.025>
5. Романюк М. Д. Міграційні загрози національній безпеці України: сучасні виклики, проблеми подолання. *Демографія та соціальна економіка*. 2015. № 3. С. 99–111. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2015.03.006>
6. Васильців Т. Г., Садова У. Я., Махонюк О. В. Проблемні аспекти та напрями розвитку ринку міграційних послуг в Україні. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С. 252–260. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-5-252-260>
7. Семів Л. К. Особливості середовищного творення освітньої міграції в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. Вип. 4. С. 79–83. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2019-4-13>
8. Мульська О. П., Бараняк І. Є. Прогностична модель формування україно-німецької міграційної системи. *Економіка і прогнозування*. 2019. № 2. С. 120–137. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2019.02.120>

9. Міграція в умовах трансформації регіональних ринків праці України: механізми регулювання : монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» ; наук. ред. У. Я. Садова. Львів, 2019. 263 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190006.pdf>
10. Vasylytsiv T., Lupak R., Kunytska-Iliash M., Levytska O., Mulska O. Instruments of regional policy for human resources conservation by means of regulation of external youth migration of rural territories of the Carpathian region. *Agricultural and Resource Economics*. 2020. Vol. 6. No. 3. P. 149–170.
DOI: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.305558>
11. Arthur P., Ensor J., van Faassen M., Hoekstra R., Peters N. Migrating People, Migrating Data: Digital Approaches to Migrant Heritage. *Journal of the Japanese Association for Digital Humanities*. 2018. Vol. 3. Iss. 1. P. 98–113.
DOI: https://doi.org/10.17928/jjadh.3.1_98
12. Enflo K., Henning M. The development of economic growth and inequality among the Swedish regions 1860–2010: Evidence from regional national accounts. *Structural Analysis and the Process of Economic Development. Essays in Memory of Lennart Schön*. London : Routledge, 2016. P. 126–148.
13. Boschma R., Eriksson R. H., Lindgren U. Labour market externalities and regional growth in Sweden: The importance of labour mobility between skill-related industries. *Regional Studies*. 2014. Vol. 48, Iss. 10. P. 1669–1690.
DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2013.867429>
14. Mattoo A., Mishra D. Foreign Professionals in the United States: Regulatory Impediments to Trade. *Journal of International Economic Law*. 2009. Vol. 12. Iss. 2. P. 435–456.
DOI: 10.1093/JIEL/JGP019
15. Peri G., Spaber C. Task Specialization, Immigration and Wages. *American Economic Journal: Applied Economics*. 2009. Vol. 1. No. 3. P. 135–169.
DOI: 10.1257/app.1.3.135

REFERENCES

- Arthur, P. et al. "Migrating People, Migrating Data: Digital Approaches to Migrant Heritage". *Journal of the Japanese Association for Digital Humanities*, vol. 3, no. 1 (2018): 98-113.
DOI: https://doi.org/10.17928/jjadh.3.1_98
- Bilan, Y. *Migration of the Ukrainian Population: Economic, Institutional and Sociocultural Factors*. London: Ubiquity Press, 2017.
- Boschma, R., Eriksson, R. H., and Lindgren, U. "Labour market externalities and regional growth in Sweden: The importance of labour mobility between skill-related industries". *Regional Studies*, vol. 48, no. 10 (2014): 1669-1690.
DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2013.867429>
- Enflo, K., and Henning, M. "The development of economic growth and inequality among the Swedish regions 1860-2010: Evidence from regional national accounts". In *Structural Analysis and the Process of Economic Development. Essays in Memory of Lennart Schön*, 126-148. London: Routledge, 2016.
- Libanova, E. "Labour migration from Ukraine: key features, drivers and impact". *Economics & Sociology*, vol. 12, no. 1 (2019): 313-328.
DOI: 10.14254/2071-789X.2019/12-1/19
- Libanova, E. M., and Pozniak, O. V. "Zovnishnia trudova mihratsiia z Ukrainy: vplyv COVID-19" [External Labor Migration from Ukraine: The Impact of COVID-19]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, no. 4 (2020): 25-40.
DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2020.04.025>
- "Mihratsiia v umovakh transformatsii rehionalnykh rynkiv pratsi Ukrainy: mekhanizmy rehuliuвання" [Migration in the Conditions of Transformation of Regional Labor Markets of Ukraine: Mechanisms of Regulation]. DU «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» ; наук. ред. У. Я. Садова. Lviv, 2019. <http://ird.gov.ua/irdp/p20190006.pdf>
- Malynovska, O. *Mihratsiina polityka: hlobalnyi kontekst ta ukraïnski realii* [Migration Policy: Global Context and Ukrainian Realities]. Kyiv: NISD, 2018.
- Mattoo, A., and Mishra, D. "Foreign Professionals in the United States: Regulatory Impediments to Trade". *Journal of International Economic Law*, vol. 12, no. 2 (2009): 435-456.
DOI: 10.1093/JIEL/JGP019
- Mulska, O. P., and Baraniak, I. Ye. "Prohnostychna model formuvannya ukraïno-nimetskoï mihratsiinoï systemy" [A Prediction Model of the Formation of Ukrainian-German Migration System]. *Ekonomika i prohnozuvannya*, no. 2 (2019): 120-137.
DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2019.02.120>
- Peri, G., and Spaber, C. "Task Specialization, Immigration and Wages". *American Economic Journal: Applied Economics*, vol. 1, no. 3 (2009): 135-169.
DOI: 10.1257/app.1.3.135
- Romaniuk, M. D. "Mihratsiini zahrozy natsionalnii bezpetsi Ukrainy: suchasni vyklyky, problemy podolannya" [Migratory Threats of National Security of Ukraine: Modern Challenges, Problems of Overcoming]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, no. 3 (2015): 99-111.
DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2015.03.006>
- Semiv, L. K. "Osoblyvosti seredovyshchnoho tvorennia osvitynoi mihratsii v Ukraini" [Peculiarities of the Environmental Creation of Educational Migration in Ukraine]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, no. 4 (2019): 79-83.
DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2019-4-13>
- Vasylytsiv, T. et al. "Instruments of regional policy for human resources conservation by means of regulation of external youth migration of rural territories of the Carpathian region". *Agricultural and Resource Economics*, vol. 6, no. 3 (2020): 149-170.
DOI: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.305558>
- Vasylytsiv, T. H., Sadova, U. Ya., and Makhoniuk, O. V. "Problemni aspekty ta napriamy rozvytku rynku mihratsiinykh posluh v Ukraini" [The Problematic Aspects and Directions of Development of the Migration Services Market in Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 5 (2021): 252-260.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-5-252-260>